

УДК 35.078.18

В. А. Стукаленко, здобувачОдеський національний університет імені І. І. Мечникова,
Французький бульвар, 24/26, Одеса, 65058, Україна

ДОСВІД ПРОВІДНИХ КРАЇН СВІТУ В СФЕРІ ЗАСТОСУВАННЯ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ ЗА ПОРУШЕННЯ ВИБОРЧОГО ЗАКОНОДАВСТВА

Стаття присвячена аналізу досвіду провідних країн світу в сфері застосування відповідальності за порушення виборчого законодавства. Приділено увагу окремим аспектам такого виду відповідальності країн СНГ та Європейського Союзу, обґрунтовано пропозиції щодо вдосконалення чинного законодавства України.

Ключові слова: вибори, адміністративна відповідальність, досвід, виборче законодавство.

Сьогодні в Україні відбувається широкомасштабне реформування, що торкається усіх сфер суспільного життя. Не є виключенням і чинне законодавство. Удосконалення законодавства є необхідною передумовою розвитку та становлення будь-якої правової держави. Важливим чинником у цій сфері є впровадження передового досвіду провідних країн світу у конкретному напрямі діяльності державних органів, нормативно-правової бази в цілому. Особливо актуальності зазначене набуває під час реформування виборчого законодавства.

Проте будь-яке запозичення досвіду зарубіжної країни у нормотворчій діяльності має обов'язково враховувати специфіку нашої країни, реальні потреби її нормотворчої та правозастосовчої діяльності. Повинен аналізуватися і враховуватися досвід багатьох держав, визначатися недоліки та переваги досвіду тих чи інших держав і на підставі їх порівняльного аналізу обиратися найбільш прийнятні для України варіанти й формулюватися пропозиції щодо вдосконалення наукового підґрунтя для формування вітчизняного адміністративно-деліктного законодавства [1, 296]. Вважаємо, що хоч подібний досвід і викликає значний інтерес, проте вимагає глибокого осмислення з урахуванням специфіки вітчизняної правової системи, історичних і культурних традицій.

Питання виборів та виборчого права, адміністративної відповідальності та її видів, сутності, ознак, ролі та значення адміністративної відповідальності як правового інституту в різні часи були об'єктом дослідження багатьох вчених. Зокрема, питанням сутності адміністративної відповідальності присвячені праці В. Б. Авер'янова, О. П. Альохіна, С. С. Алексеєва, О. М. Бандурки, Д. М. Бахраха, К. С. Бельського, Ю. П. Битяка, О. А. Веденєєва, І. О. Галагана, В. К. Гіжевського, І. П. Голосніченка, С. Т. Гончарука, Ю. А. Денисова, Є. В. Додіна, В. В. Долежана, Р. А. Калюжного, А. П. Ключніченка, Л. В. Коваля, Ю. М. Козлова, В. К. Колпакова, М. І. Корнієнка, Д. М. Лук'янця, В. В. Маклакова, В. М. Манохіна, В. М. Марчука, Д. М. Овсянка, В. І. Олефіра, В. Ф. Опришка, І. С. Самощенко, М. С. Студенікіної, В. Д. Сущенка, Ю. О. Тихомірова, О. М. Якуби та ін.

Однак існуючі дослідження щодо зазначеної проблеми мають фрагментарний характер, тобто лише в тій чи іншій частині торкаються даного питання.

Розглядаючи досвід провідних країн світу у сфері застосування відповідальності за порушення виборчого законодавства, слід зазначити, що, незважаючи на тождісні ознаки, детермінанти та правові проблеми, у кожній країні склалися свої,

інколи притаманні тільки їй, методи попередження та боротьби з цим видом порушень чинного законодавства. Це залежить від багатьох чинників, серед яких: рівень життя в країні, стан соціальної активності суспільства, розвиток нормативно-правового забезпечення тощо.

Зважаючи на обмежений обсяг наукової роботи ми зосередили свою увагу на двох основних напрямках — здійснити аналіз досвіду країн СНД як таких, що мають спільну історію розвитку цього виду юридичної відповідальності, а також висвітлити окремі аспекти законодавства розвинених країн Європейського Союзу.

Аналізуючи положення Кодексу Російської Федерації про адміністративні правопорушення, слід зазначити, що адміністративні порушення, що посягають на вільне волевиявлення, не виділені в окрему главу (як це зробив вітчизняний законодавець), а містяться в главі 5 «Адміністративні правопорушення, що посягають на права громадян» [2]. Одною із головних відмінностей від вітчизняного законодавства є те, що у Росії законодавець, прийнявши відповідний закон [3], урегулював питання адміністративної відповідальності юридичних осіб за порушення виборчого законодавства. На думку деяких науковців, недоліком вітчизняного адміністративного законодавства є питання визначення суб'єктом правопорушення лише індивідуальних суб'єктів, тобто фізичних осіб. Проте учасниками виборчого процесу є як індивідуальні суб'єкти, так і колективні (політичні партії, засоби масової інформації тощо). Хоча це питання не є прерогативою виборчого процесу, однак великою мірою впливає на нього [4, 75]. Як зазначає І. О. Луговий, у теорії адміністративного права наразі ведеться полеміка щодо доцільності та необхідності встановлення адміністративної відповідальності до юридичних осіб. Чинний КУпАП поки що не визначає адміністративним правопорушником юридичну особу і це проблема, яка потребує законодавчого вирішення [5, 183].

Проблема полягає в тому, що в основному відповідальність несуть представники суб'єкта виборчого процесу. У випадку, коли він представляє державні установи, це, можливо, є виправданим. Проте порушення виборчого законодавства політичними партіями, коли вони є системними і зумисними, дозволяє нам звернути увагу на досвід Російської Федерації. Зокрема, реєстрація федерального списку кандидатів, висунутого політичною партією, може бути скасована Центральною виборчою комісією Російської Федерації, Верховним Судом Російської Федерації за заявою Центральної виборчої комісії Російської Федерації, іншої політичної партії, федеральний список кандидатів якої зареєстрований, не пізніше ніж за п'ять днів до дня голосування у визначених законом випадках:

у разі неодноразового використання керівником політичної партії переваг свого посадового або службового становища;

встановлення факту підкупу виборців політичною партією, її довіреною особою, уповноваженим представником, зокрема з фінансових питань;

перевищення політичною партією, її уповноваженим представником з фінансових питань витрат із засобів виборчого фонду більш ніж на 5 % від встановленої відповідно до закону граничної суми всіх витрат із засобів виборчого фонду політичної партії;

використання політичною партією, її уповноваженим представником з фінансових питань з метою отримання певного результату на виборах крім засобів свого виборчого фонду і виборчих фондів її регіональних відділень інших грошових коштів, у розмірі більше 5 % від встановленої граничної суми всіх витрат із засобів виборчого фонду [6].

Як зазначає К. Черкашина, можливість скасування реєстрації списку кандидатів певної партії є ефективним важелем впливу на правову поведінку політичних партій під час виборчого процесу [7, 122]. Проте слід застерегти, що під час застосування так званого «адмінресурсу», коли певні державні органи надають перевагу лише одній політичній силі, зазначений вид відповідальності може бути неправо-

Вирішити ці проблеми можливо шляхом прийняття Виборчого кодексу України — одного базового документу, що регулюватиме процедуру виборів на різних рівнях. Таке удосконалення виборчого законодавства розв'яже низку гострих політичних проблем, спростить регулювання виборчого процесу. Тут можемо запозичити досвід Франції, де існує такий кодекс і яким досить детально регламентовані як заборони, так і передбачені конкретні санкції щодо кожного етапу виборчого процесу. Слід відзначити, що в цьому нормативно-правовому акті містяться санкції відповідальності як кримінальної, конституційно-правової, так і адміністративної [5, 151].

У чинному законодавстві України відсутні будь-які норми, які б регламентували відповідальність за неявку (неучасть) у виборах. Проте у певних країнах передбачено обов'язковий вотум, тобто юридичний обов'язок виборців взяти участь у голосуванні. Участь у виборах розглядається як громадянський обов'язок кожного виборця. Але за неучасть у виборах не настає якої-небудь відповідальності. Проте далеко не у всіх зарубіжних країнах участь у виборах вважається тільки громадянським обов'язком (Австрія, Бельгія, Італія, Нідерланди та ін.). Там установлюється відповідальність за ухилення від участі у виборах. Наприклад, в Австрії особа, яка ухилилася від участі у виборах, піддається штрафу в розмірі 1 тис. шилінгів, а в Пакистані передбачено кримінальну відповідальність у вигляді каторжних робіт до 6 років і штрафу в розмірі 5 тис. рупій. Разом із тим слід визнати, що й у нас помітно знижується активність виборців, зростає абсентеїзм, тобто ухилення від участі в голосуванні, що варто розглядати як результат втоми від нескінченної політичної боротьби і як кризу довіри до нинішніх владних структур [8, 271].

Вибори, які проводилися в Україні за період її незалежності, вказали на низку проблем, пов'язаних, насамперед, із законодавчим закріпленням юридичної відповідальності. Останнє потребує суттєвого вдосконалення. Одну з провідних ролей у цьому процесі має відіграти імплементація міжнародних стандартів, положень юридичної відповідальності, які застосовуються в інших державах до національного законодавства. Першим кроком у цьому процесі має стати дослідження цих стандартів та прогнозування можливості їх застосування в Україні [5, 148].

Отже, впровадженню в чинне вітчизняне законодавство передового досвіду діяльності суб'єктів притягнення до відповідальності за порушення виборчого законодавства та норм міжнародного законодавства повинен передувати його всебічний науковий аналіз, а здобуті знання та методи потребують професійної адаптації до національної специфіки. При цьому необхідно передбачати всі можливі наслідки такого впровадження та бути готовими до реагування на них як з науково-теоретичного, так і з практичного аспекту діяльності державних органів.

Література

1. Сквірський І. О. *Виправні роботи як вид адміністративного стягнення* / І. О. Сквірський // *Держава і право* : зб. наук. праць. Юридичні і політичні науки. Випуск 35. — К. : Ін-т держави і права ім. В. М. Корецького НАН України, 2007. — С. 295—297.

2. Кодекс Российской Федерации об административных правонарушениях от 30.12.2001 № 195-ФЗ <http://www.consultant.ru/popular/koap/>

3. Федеральный Закон «Об административной ответственности юридических лиц за нарушение законодательства Российской Федерации о выборах и референдумах» от 6 декабря 1999 г. № 210-ФЗ // *Российская газета*. — 1999 г. 8 декабря. <http://www.rg.ru/1999/12/08/zakadm-dok.html>

4. *Виборче законодавство: українська практика, міжнародний досвід та шляхи реформування* / Р. М. Павленко, Г. Антонова, А. Біденко та ін.; За заг. ред. Радченка Є. В. — К.: Факт, 2003. — 258 с.

5. Луговий І. О. *Адміністративна відповідальність за правопорушення, що посягають на здійснення народного волевиявлення та встановлений порядок його забезпечення*. 12.00.07 Київ — 2007—226 с.

6. О выборах депутатов Государственной Думы Федерального Собрания Российской Федерации : Федеральный Закон от 18 мая 2005 г. № 51 — ФЗ // Собрание законодательства Российской Федерации. — 2005. — № 21. — Ст. 1919.

7. Черкашина К. Порухення законодавства під час виборів: порівняльний аналіз субінституту відповідальності політичних партій в Україні та Російській Федерації / К. Черкашина // Правознавство. — 2009. — № 4 (95). — С. 121–124.

8. Конституційне (державне) право зарубіжних країн: Навч. посіб. / В. М. Бесчастний, О. В. Філонов, В. М. Субботін, С. М. Пашков; За ред. В. М. Бесчастного. — К.: Знання, 2007. — 467 с.

В. А. Стукаленко, соискатель

Одесский национальный университет имени И. И. Мечникова
Французский бульвар, 24/26, Одесса, 65058, Украина

ОПЫТ ВЕДУЩИХ СТРАН МИРА В СФЕРЕ ПРИМЕНЕНИЯ ОТВЕТСТВЕННОСТИ ЗА НАРУШЕНИЕ ИЗБИРАТЕЛЬНОГО ЗАКОНОДАТЕЛЬСТВА

РЕЗЮМЕ

Совершенствование законодательства в сфере избирательного права является необходимым условием развития и становления любого правового государства. Важным фактором в этой сфере является внедрение передового опыта ведущих стран мира. Однако любое заимствование должно учитывать специфику нашего государства и осуществляться на основании сравнительного анализа недостатков и преимуществ опыта тех или иных государств.

Ключевые слова: выборы, административная ответственность, опыт, избирательное законодательство.